

48e jaargang nr. 1 - maart 2024

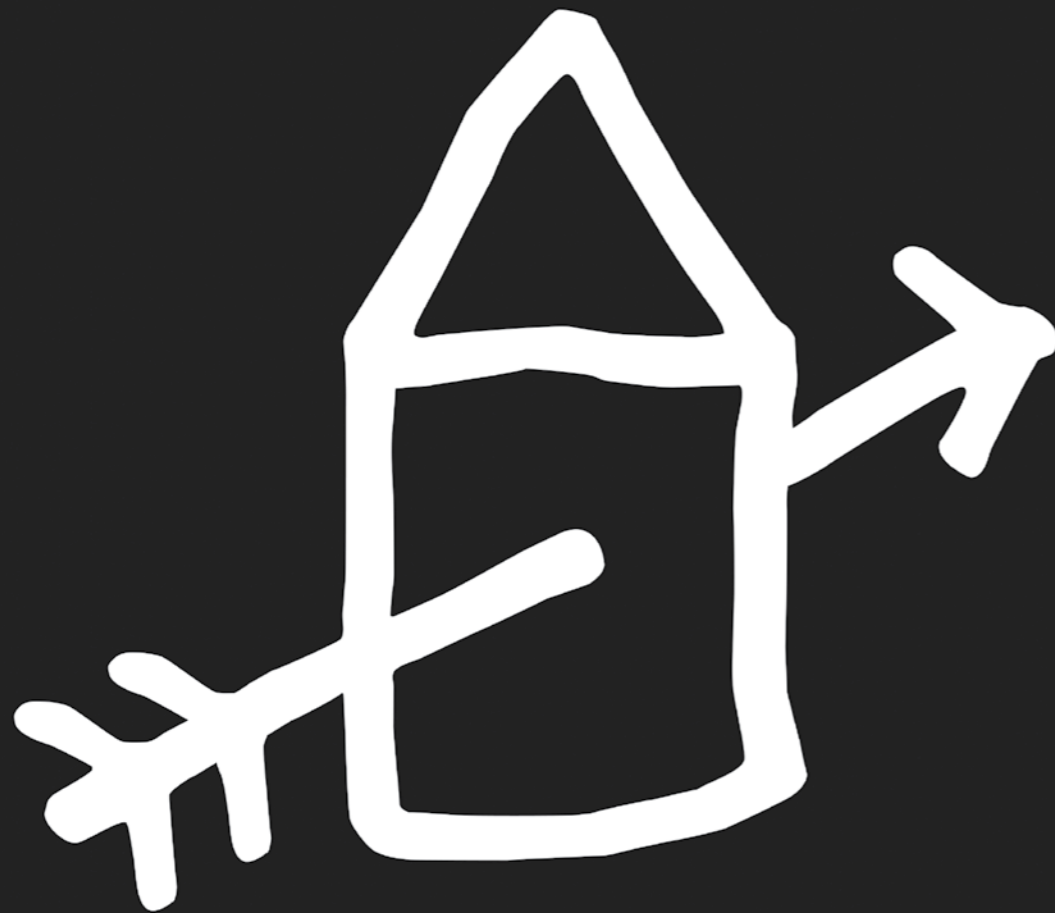

HISTORISCHE KRING Baerne

In dit nummer o.a.:

- Aankondiging jubileumactiviteiten
- Kommen in Baarn
- Een liftenfabriek in Baarn

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Laanstraat 91, 3743 BD Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon 035 - 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE VOORZITTER

Met trots presenteert de Historische Kring Baerne in ons 50-jarig jubileumjaar, het nieuwe kwartaalblad in deze mooie vorm. Een grote stap voor onze vereniging: het laat zien dat we een actieve vereniging zijn.

Af en toe lees ik nog artikelen uit de oude Baerne's die op onze website staan en kan dan een glimlach niet onderdrukken als ik zie dat die met een typemachine getypt waren, waarbij de punten en komma's zeer hard aangeslagen leken en diep zwart afdrukten. In zwart-wit gedrukt en de eerste editie zonder plaatjes.

Regelmatig gebruik ik onze website om te zoeken op onderwerpen waar ik iets meer van wil weten. Ik ben trots op alle vrijwilligers die heel hard werken aan het ontsluiten van ons archief.

Het jubileumjaar is bijzonder goed begonnen. Er waren meer dan 100 mensen naar de Nieuwjaarsreceptie gekomen op vrijdag 5 januari. Op een feestelijke manier werd ons jubileumprogramma gepresenteerd en de omlijsting door de Eemzangers maakte het allemaal nog feestelijker.

Januari begon al goed met het bericht dat de twee beelden van de beeldhouwer Stracké, na twaalf jaar in een kast in de Speeldoos gestaan te hebben, terug zijn op het gemeentehuis. Ik had Eric van der Ent beloofd, als ze terug zouden zijn, dat we dan samen met de beelden op de foto zouden gaan. Helaas heeft hij dit niet mee mogen maken.

Waar we heel blij om zijn is, dat de wens van Eric in vervulling is gegaan en GroeneGraf.nl en Geheugen van Baarn in samenwerking met de Historische Kring Baerne een doorstart maakt met een nieuw bestuur: Leen Bakker,(GG) voorzitter, Karla Roskam,(GG) secretaris en John Boers, (HKB) penningmeester. Ik weet zeker dat we elkaar enorm kunnen versterken.

In dit nummer zijn weer mooie verhalen te lezen. Over de verschillende waterkammen in Baarn en de Lage Vuursche, het zijn er meer dan u denkt. En een interessant verhaal over de veelzijdige Sytze Greidanus, hofarts van de koninklijke bewoners van Paleis Soestdijk, raadslid en wethouder. Tot slot een mooi verhaal over een liftenfabriek, waar ik het bestaan niet van kende.

Ik wens u veel leesplezier.

Petra Spigt
Voorzitter

INHOUD

Van de redactie	3
Aankondiging jubileumactiviteiten	4
Kommen in Baarn	6
Een liftenfabriek in Baarn	16
Aanwinsten	25
Colofon	26

Foto omslag: Ansichtkaart van de Pekingkom

VAN DE REDACTIE

Een nieuw jaar met een nieuw format voor de 'Baerne'. Het is altijd spannend hoe het uit gaat pakken wanneer je iets nieuws gaat doen. De afbeeldingen krijgen meer kans om tot hun recht te komen, de tekst krijgt ook wat meer

ruimte. En het is mooi geworden. Het kan altijd nog beter en nog mooier, dus dat belooft wat voor de komende nummers!

Intussen zijn we natuurlijk heel benieuwd wat u ervan vindt. En heeft u

suggesties voor een artikel of vindt u het leuk om zelf een bijdrage te leveren? Ook dan horen we het graag.

Mariette van Oosterwijk Bruyn
E: redactie@historischedkringbaerne.nl

50 Baerne HISTORISCHE KRING
1974-2024

Jubileumtocht 'Urban walk' Avond van de Baarnsche Geschiedenis Vossenjacht

Tentoonstelling Baarn in 1974 Fotowedstrijd Baerne-special: terug naar 1974

www.historischekringbaerne.nl

De jaren ZEVENTIG in Baarn

In het kader van ons 50-jarig jubileum bieden wij u een tentoonstelling over de zeventiger jaren in Baarn. De jaren waarin de Historische Kring werd opgericht. Aan de hand van beeldmateriaal, foto's en voorwerpen uit de periode 1970-1979 worden ook u meer terug naar die tijd.

Natuurlijk is ook deze tentoonstelling gratis te bezoeken voor leden en niet leden.

De voorbeeldkamer (naar de bibliotheek) is de prijs voor u op woensdag van 14.00 uur tot 16.00 uur en op zaterdag van 11.00 uur tot 13.00 uur voor korte werken kunt u terecht in de periode van de overige jaren zeventig. Hartelijk welkom in deze 2e tentoonstelling van 2024.

www.historischekringbaerne.nl

1 juni 2024

50 Baerne HISTORISCHE KRING

1 juni opening Jubileumtentoonstelling

JUBILEUMACTIVITEITEN 50 JAAR HISTORISCHE KRING BAERNE

50 Baerne HISTORISCHE KRING

Maak uw mooiste 'Baarnse' foto!

Stuur hem in en win

Opening tentoonstelling: 6 september in de Speeldoos

Bekendmaking winnaars: 22 oktober 2024

Fotowedstrijd 'MIJN BAARN'

50 Baerne HISTORISCHE KRING

19 oktober Urban Walk Jubileumtocht

50 Baerne HISTORISCHE KRING

18 mei Vossenjacht voor de jeugd Zoek de bekende Baarnsars

50 Baerne HISTORISCHE KRING

Avond van de Baarnsche Geschiedenis

De Speeldoos 22 oktober Fotowedstrijd uitreiking prijzen Presentatie jubileumboek Feestelijke borrel na

KOMMEN IN BAARN

GESCHIEDENIS EN INVENTARISATIE

Ton van den Oudenalder

De oudste vermelding van een kom, een waterpoel of vijver, in Baarn dateert van 1377-1379 en dus niet zoals tot nu toe werd aangenomen van 1733. Rond 1350 verkreeg Baarn van de bisschop van Utrecht stadsrechten. Een van de oudste bewoonde plekken in Baarn die in de oude documenten opduikt is De Eult. In 1350 schenkt de Utrechtse Bisschop Jan van Arkel het dan eeuwig durende pachtrecht aan Gode Stael, bewoner van De Eult.

Afb. 1. Munt met afbeelding Jan van Arkel.

Vlak bij de plek waar vroeger De Eult stond, ligt in het Baarnse Bos (vanouds op de gronden van De Eult) een bekende kom. De oud-archivaris en broer van burgemeester D'Aulnis de Bourouill spreekt in zijn historische verslagen over de Lindekom, een kom die vlak bij De Eult lag. Hij noemt in zijn verslag het jaartal 1733.

Echter in het boek *Gevleugelde geschiedenis van Nederland*, staat in hoofdstuk 4 (Ik probeer mijn ganzenveer van de hand van Erwin Mantingh) op pagina 66: Er werd regelmatig gejaagd met behulp van een ganzenkuil of -kom 'een veen of heideplas waarin wilde ganzen gevangen worden'. Zo leverde de verpachting van een grote en kleine ganzenkuil bij Baarn aan de Utrechtse bisschop jaarlijks 110 ganzen op. Die levering van ganzen aan de bisschop speelde in de jaren 1377-1379.

lets verderop in het verslag van D'Aulnis de Bourouill wordt de Grote Kom in het Baarnse Bos vermeld met als jaartal eveneens 1733. Nu wil dat niet zeggen dat die kommen toen ontstaan zijn. Het zijn vroege schriftelijke vermeldingen van die kommen.

Een oude vermelding over De Eult en zijn gronden is die van 1386. In dat jaar erkent Jacob van Henninga te hebben verkocht aan bisschop Florens (Floris van Wevelinhoven) het goed "De Oelte" te Baarn (De Eult), vroeger behorende aan Wouter van Heze. Over deze bisschop weten we ook dat hij de vergunning verleende om de Praamgracht uit te diepen. In de gronden rond De Eult lag een kom.

Hoe ontstonden die kommen?

Er zijn diverse wijzen waarop die kommen of vijvers kunnen zijn ontstaan. Kommen zijn bijvoorbeeld ontstaan door het terugtrekkend ijs, na de laatste ijstijd. Dit zal in het algemeen samenvallen: er ontstaat een laagte gevormd door ijs en gevoed door kwelwater. Het water bleef soms staan, vooral in de herfst en winter. In de zomer stonden de meeste kommen weer droog. Ook kwam het voor dat de kom of vijver ge-

Afb. 3. Grote Kom ca. 1935.

Afb. 2. Jan Luiten van Zanden e.a. (red.). *Gevleugelde geschiedenis van Nederland. De Nederlanders en hun vogels. 2022.* Hieruit Mantingh, Erwin. *Ik probeer mijn ganzenveer. Over vogels die geschiedenis schreven* p. 58-76.

graven werd door de landheer van een groot buitenhuis.

Wat was de functie van een kom?

In eerste instantie was een kom een natuurlijke laagte die gebruikt werd

om dieren in te stallen. Soms met en ook wel zonder hekwerkje of heg er om heen. Het betrof meestal boerderijdieren zoals koeien, schapen en varkens. Vaak werden de kommen, vooral in de vroege middeleeuwen, gebruikt als vangplaats en opslagmogelijkheid voor in het wild gevangen dieren. Denk aan eenden en ganzen. De eenden werden dan als siervogels gehouden of geslacht en als eten op tafel gebracht. Later, rond 1700, werden kommen als siervijvers aangelegd door vermogende lieden die in die kommen eenden en zwanen hielden.

Datering

Datering van de kommen is lastig want voor 1500 zijn er weinig schriftelijke bronnen die spreken van kommen of vijvers. Zoals hierboven beschreven is er één bron, van 1386, die spreekt over een kom bij De Eult die gebruikt werd voor het vangen van ganzen ten behoeve van het schrijven. Van de andere kommen zijn geen exacte data bekend buiten het jaartal 1733.

Waar liggen de Baarnse kommen en hoe heten ze?

Niet alleen in het Baarnse Bos liggen kommen. Er liggen kommen op diverse plekken in en rond Baarn, en veel van die kommen hebben een naam.

Tuin paleis Soestdijk: In de tuin van Paleis Soestdijk liggen 4 kommen, de Anna Kom, de Henri Quatre Kom, de Princesse Kom en de opgedroogde Jagers Kom.

Overbos huize Peking (Nu Nicolaas Beetslaan): Tegenover huize Peking lag ook een kom. Deze kom werd aangelegd door de bouwer van de Chinese villa's Peking en Canton, de Heer Scherenberg. Daarom heet die kom in eerste instantie Scherenbergkom, later noemde men het de Eenden Kom en weer wat later werd hij omgedoopt tot Pekingkom. Deze kom bestaat niet meer, maar er zijn wel afbeeldingen bewaard gebleven. De kom werd gedempt toen men het plan had om in het Pekingbos een nieuwe woonwijk te bouwen. Dat gebeurde in 1922, met zand dat vrij kwam bij het verbreden van het spoorwegrivier tussen Baarn en Hilversum.

Ganzenveren als pen om mee te schrijven

De vermelding van 1386 laat ons ook weten waarom men daar ganzen ving. Het vangen van ganzen was noodzakelijk in die tijd om de grote veren (slagpennen) van die ganzen te bemachtigen. Zij werden uit de levende ganzen getrokken. Veren waren van cruciaal belang voor de schrijvende middeleeuwse mens. Ze werden gebruikt als schrijfgerei, zeg maar een pen om mee te schrijven.

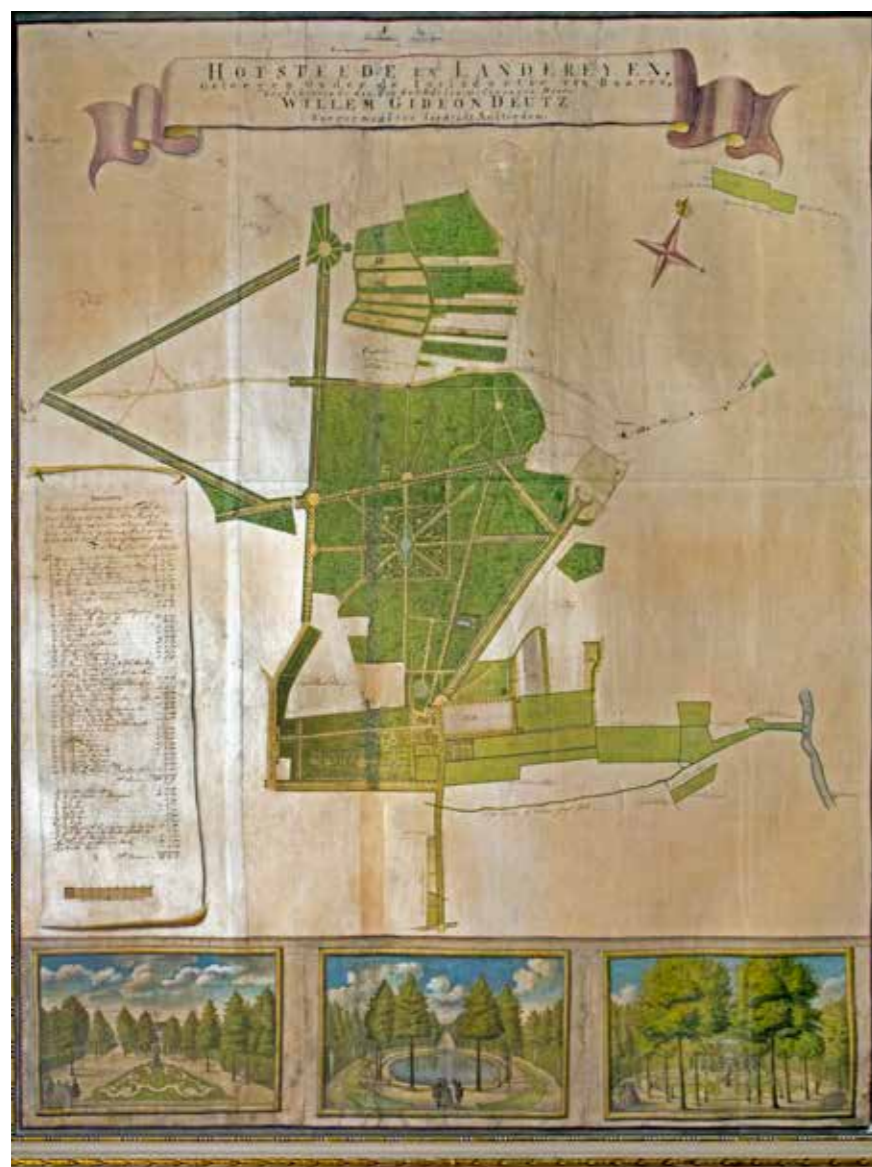
Een pen gemaakt van een veer is de slagpen van een gans of een andere grote vogel, zoals een zwaan, kraai of roofvogel. Het gebruik van zulk schrijfgerei stamt uit de oudheid, maar is voornamelijk bekend uit de middeleeuwen. Het is gebleken dat de Dode Zeerollen, geschreven in 200 v. Chr. zowel met rietpen als met een veer zijn geschreven. De komst van de ganzenveer verdrong de rietpen van bamboe die tot dan gebruikelijk was.

Aan de veer werd een penpunt gesneden met een heel scherp mesje. De vorm van deze pen is gelijk aan die van onze vulpen. De pen werd in de inkt gedoopt en een flinke druppel bleef in de pen zitten. Hiermee kon je (hooguit) een paar woorden schrijven. Daarna moest opnieuw de pen in de inkt worden gedoopt. Door de komst van de metalen pen is het gebruik van de ganzenveer voor gewoon schrijven verdwenen, maar in de kalligrafie wordt de ganzenveer nog altijd superieur geacht aan metalen pennen. Voor de ganzenveer werden in de lente de buitenste vijf slagpennen van levende vogels genomen. Men gaf de voorkeur aan de veren van de linkervleugel, omdat zij een buiging hebben die voor rechtshandige schrijvers naar buiten, van de schrijver af, gericht is. De meest gebruikelijke pennen waren van ganzenveren, maar veren van zwanen voldeden beter. Door schaarste waren deze veren duurder. Voor het trekken

Afb. 4. Gerard Dou ca. 1630-1635 Een oude man die zijn pen scherpt, olie op een ovale paneel (New York, The Leiden Collection)

van dunne lijnen werden pennen van kraaiveren gebruikt en als tweede keus ook veren van uilen, haviken en kalkoenen.

Voor men met de veer kon schrijven moest deze op de juiste wijze bewerkt worden. De veer werd schuin aangesneden en men verwijderde het merg, waarna de veer gehard moest worden. Daartoe werd de pen zolang in water geweekt tot deze er glanzend wit uitzag. Voor het eigenlijke harden werd het ingeweekte gedeelte in een houder met heet zand van de juiste temperatuur (170-180 °C) gestoken tot de punt doorschijnend werd. Het zand moest zo heet zijn dat de pen wel siste, maar niet barstte. Tot slot werd de bovenste huidlaag van de pen gekrabbd, waarna de pen gesneden kon worden. Wie een hoop geduld had, hoefde de veer niet te harden. Als de veer een jaar in de kast had gelegen was deze ook uitgeharden en kon er een pen van worden gesneden.

Afb. 5. Kaart van de hofstede en landerijen gelegen onder de jurisdictie van Baarn en toebehorende aan W.G. Deutz, koopman te - en burgemeester van Amsterdam door J. Perk 1745 (Koninklijk Huis Archief) E09d-K9)

Baarnse Bos: In het Baarnse bos liggen er vier. Hierboven zijn al genoemd De Grote Kom (in in Soest blijkbaar bekend onder Beukenkom, in Baarn ook bekend als spiegelvijver) en de Kleine Kom of Lindenkomp. Ooit waren er nog twee andere, namelijk de Oranje Kom en de Hooge Kom. Zie bijgevoegde kaart van hofstede De Eult uit 1745.

Tromplaan: In de Tromplaan ligt een vijver(tje), die vroeger de Wellen Kom of Vellen Kom heette. Deze vijver ligt er nog steeds en er lag in het verleden zelfs een bruggetje overheen.

Lage Vuursche: In Lage Vuursche liggen tenslotte ook nog een aantal kommen

waaronder twee die nog terug te vinden zijn. Namelijk de Vischkomp en een kom zonder naam die bij het (afgebroken) kapelletje ligt. Er lagen nog veel meer kleine kommen zonder namen in Lage Vuursche. Allemaal reeds ontstaan aan het eind van de laatste ijstijd.

Baarn telt naast de kommen ook veel vijvers. Zoals: de Wilhelminavijver, de Oosterstraatvijver, de Pannenkoekvijver, etc.

De kommen met name genoemd

De Anna Kom:

De Anna Kom is vermoedelijk vernoemd naar Anna van Hannover (1709-1759). Zij was de weduwe van stadhouder

Willem IV (1711-1751), de zoon van Johan Willem Friso (1678-1711). Anna kocht in 1753 grote delen van de goederen rond paleis Soestdijk op van de koning van Pruisen naam (van-tot). Deze koning had in een rechtszaak tegen Anna veel gronden toegewezen gekregen, als erfenis na de plotselinge dood door verdrinking van Johan Willem Friso. Zo kocht Anna in 1758 ook De Eult. Zij gaf de aanzet om de uitgestrekte bossen en heidevelden achter het paleis aan te passen. Het terrein werd door J.D. Zocher (1791-1870) omgetoerd tot een Engelse landschapstuin. Naar alle waarschijnlijkheid is de Anna kom al ouder en is hij aangepast door deze tuinarchitect. Er bestaat grote onzekerheid over naar wie de kom is genoemd. Sommige publicaties spreken van Anna van Hannover. Andere hebben het over Anna Paulowna en noemen die kom dan ook de Anna Paulowna Kom. Dat de kom zijn naam dankt aan Anna van Hannover lijkt gezien het tijdvak het meest plausibel.

De Henri Quatre Kom:

Volgens documenten bestond deze kom al in de 18^e eeuw. Zij oogt in die tijd als een natuurlijk ven. Rond 1730 werd waarschijnlijk door Daniël Marot, in opdracht van Maria Louise van Hessel-Kassel (1688-1765) een aantal lanen in het bos achter paleis Soestdijk aangelegd. De komvormige Henri IV-vijver of -kom werd omzoomd door bomen om een vroeg-landschappelijke aanleg te suggereren. Daniël Marot paste de kom in bij de in die tijd gebruikelijk tuinornamenten zoals een vijver, tuinbanken en vazen. Rondom deze vijver zijn twee jachthuisjes gebouwd (ca. 1834). Direct noordwestelijk van deze kom ligt een landschappelijke compositie uit 1830-1835 met een dierenweide met speelboerderij. Later kwam hier het Wilhelmina chalet bij.

De Princesse Kom:

In het parkbos ligt nog een ronde kom, die de naam Princesse Kom heeft gekregen. Deze kom dateert waarschijnlijk uit de eerste helft van de 19^e eeuw, al is deze datering nog niet met bewijzen gestaafd. Op een kaart uit 1840 staat deze kom al als Princesse Kom aangegeven. Het is wellicht een veel oudere kom. De naam van die kom dateert van voor 1840.

Afb. 6. Kaart van Braakensiek uit 1885 Anna Kom, Henri Quatre Kom, Princesse Kom en Jagers Kom

De Jagers Kom:

Vermoedelijk uit de zelfde tijd is de iets verderop gelegen Jagers Kom. Deze kom staat al heel lang droog en is tegenwoordig alleen in naam en als kuil nog aanwezig. De kom komt vermoedelijk aan zijn naam omdat de Koninklijke jagers hier vaak vertoefden. De datering van de kom is onduidelijk, net als die van de andere kommen. De kommen kunnen heel goed uit een vroegere periode stammen en hebben pas later hun naam gekregen.

De Jagers Kom staat ook bekend als Paardenkom. Zij grenst aan het Paarden-

bos, mogelijk vandaar de naam Paardenkom. Op kaarten staat de kom consequent vermeld als Jagerskom.

Informatie over deze kommen is gevonden op de website <https://rijksmonumenten.nl/monument/531287/historische-tuin-en-parkaanleg/baarn/>

De Grote kom:

De meest bekende van de kommen rond Baarn is de Grote Kom. De Grote Kom ligt midden in het Baarnsche Bos in een natuurlijke laagte gevoed door kwelwater. De kom is het centrum van de stervormige paden in het bos. In 2010

Afb. 7. Grote kom 1938

werd de kom gerenoveerd en voorzien van natuurstenen randen, in tegenstelling tot hoe de kom er eeuwen bij gelegen heeft met natuurlijke oevers. Ook de toegangsweg vanuit de Luitenant Generaal Van Heutszlaan werd gelijktijdig opgeknapt.

De Kleine Kom:

Afb. 8. Kleine Kom voor de aanpassingen.

Afb. 9. Kleine Kom anno 2021, na aanpassingen

De Kleine kom, ook wel de Lindenkomp genoemd, ligt ten zuidoosten van de Grote Kom, tussen de Wittelaan en de Torenlaan. Deze kom had oorspronkelijk twee trappen in de oevers waarbij het talud van gras trapsgewijs was opgebouwd. Zestien lindebomen vormden een kring om de vijver, de ruimtes ertussen waren beplant met buxusvormen. Bovenlangs liep een breed pad rondom. In een hoge haag waren nissen voor beelden.

In 2015 werd ook deze kom opgeknapt en net als de Grote kom voorzien van kunstmatige randen (in dit geval van beton) en 4 trappen. De vorm werd weer aangepast aan de vorm op de kaart van J. Perk uit ca 1757.

De Hooge kom:

Ooit was er nog een kom in het Baarnse bos, Hooge kom genaamd. Deze kom draagt ook wel de naam Hei kom. Die is omstreeks het midden van de negen-

tiende eeuw drooggefallen en verdwenen bij de perceelwijzigingen die samenhangen met de aanleg van de spoorlijn. Wat over is gebleven is een lichte maar duidelijke verlagings in het bosterrein. Over de Hooge kom is nagenoeg geen informatie te vinden. Op een detail van de kaart die door J. Perk gemaakt is tussen 1756 en 1758 is de Hooge kom afgebeeld, rechts op de foto halverwege de Grote kom en de Linden kom.

Afb. 10. De Hooge kom.

De Oranje kom:

Tussen het Slingerbos en het Bos van Diana lagen achter het herenhuis De Eult een oranjerie en tuinen. In die tuinen lagen twee kleine kommetjes. Eén van die kommetjes kreeg de naam Oranje kom. Beide kommetjes zijn goed te zien op de kaart van de Hofstede en Landereyen gelegen onder de jurisdictie van Baaren. Deze kaart werd gemaakt voor de heer Willem Gideon Deutz, burgemeester van de stad Amsterdam en eigenaar en bewoner van De Eult. De kommen op het landgoed waren grote mode in die tijd. Deze oude Oranje kom, zie afbeelding, is verdwenen.

Foto 11 De oude Oranje kom

Kom van Oranje:

Afb. 12. Ontwerp tekening van de Kom van Oranje

Afb. 13. De huidige Kom van Oranje langs de Torenlaan op het terrein van het Baarnsch Lyceum.

Tussen de Waldheim Mavo en het Baarnsch Lyceum aan de Torenlaan ligt een waterbergingsvijver die in eerste instantie de naam Linde Kom kreeg maar later werd omgedoopt in de Kom van Oranje. Deze kom werd door VEVAP Landschaparchitectuur uit Haarlem ontworpen. De kom is omzoomd door een trapsgewijs opgebouwde grasoever en er om heen loopt een klinkerweg en er

staan Hollandse Lindes. Gekozen is voor een vormgeving die past bij de kommen in het er tegenover liggende bos: de Linde Kom en de Grote Kom. Tijdens de schoolpauzes wordt rond de Kom van Oranje geslenterd, gezeten en gelezen door de leerlingen van de school. In de winter, als het hard gevoren heeft, wordt er volop op geschaatst. Op 25 oktober 2011 heeft onze toenmalige vorstin, koningin Beatrix, de scholen geopend. De openingshandeling bestond uit het onthullen van een plaquette bij de Linde Kom op het schoolterrein en daarbij werd de naam gewijzigd in de Kom van Oranje.

Enige verwarring komt hier om de hoek kijken. In het Slingerbos, dat achter De Eult lag bevond zich ook een Oranje kom. Deze kom is helaas niet meer aanwezig dus kon de naam Oranje kom opnieuw gebruikt worden voor deze nieuwe kom op het Lyceumterrein.

De Pekingkom:

Aan het einde van de 18e eeuw heeft Richard Scherenberg in Baarn twee landhuizen in pagodevorm (Chinese huizen) laten bouwen. Hij noemde deze landhuizen "Cley Peking" en "Canton". Cley Peking werd gebouwd aan de kop van de huidige Torenlaan.

Vóór Cley Peking had Scherenberg een vijver laten graven. Mogelijk dat hier al een kleine kom lag. Deze vijver heette eerst de "Scherenbergkom", naar Reinhard Scherenberg. De kom is later Eenden Kom en weer later Pekingkom genoemd. Cley Peking werd omgedoopt tot Huize Peking. In de jaren 1922/1923 is het Pekingbos gekapt en is de Pekingkom gedempt. Dampen deed men met het zand van de naastgelegen Pekingberg en met het zand van het spooravijn in Baarn dat in 1922 iets breder werd gemaakt. Tegenwoordig ligt er een woonwijk op de plek van de Pekingkom.

De Fellekom:

In de tuin van Tromplaan 11, ligt een kleine vijver met er overheen in vroeger jaren een bruggetje. Deze kleine vijver is eigenlijk een kom en heet de Fellekom. Maar de naam Fellegat wordt ook gebruikt, zie hiervoor de kaart uit 1670 Ultrajectini Domini door Nicolaas

Afb. 14 en Afb. 15. Ansichtkaarten van de Pekingkom, van ca. 1905

Visscher (Topografische Atlas Utrecht, nr. 41) en de kaart uit 1730 van DeRoy. Er is wel eens geopperd dat de kom is ontstaan door de overstromingen in het verleden van de rivier de Eem. Het gehele Schoonoordpark, zoals dit gebied heet, liep dan onder water. Er ontstonden toen door diverse stormen waaien langs de Eem. Maar deze kom is geen waai. Hij wordt gevoed door kwelwater. In droge zomers is het kwelwater niet voldoende en moet de bewoner, die de naam Fellegat of kom onbekend voorkwam, de kom met opgepompt grondwater bijvullen.

De naam Fellegat is bevestigd door

een kaart waarop de kom met name genoemd wordt. Reeds in 1730 was de kom hier te vinden en op de kadastrale kaart van 1832 is de kom, zonder naamvermelding, ook afgebeeld.

Of het daadwerkelijk een kom is blijft nog even in nevelen gehuld. Buurtbewoners spreken over Fellekom, kaarten over Fellegat.

Kommen in de Lage Vuursche

Volgens het onderzoek van Stichting Nationaal Landschapkundig Museum 'Telluris', door H.A. Visscher genaamd Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Laagte van Pijnenburg - Geopad 099 - bosgebied Zeven Linden d.d. 08-12-2018 telt Lage Vuursche veel kleine kommetjes.

Het gaat over het gebied bij de Hooge Vuursche, een goed toegankelijke bosgebied dat aan de west-, noord-, zuidoost- en zuidwestkant (onder meer) begrensd is door de De Hooge Vuurscheweg, Hilversumsestraatweg, Zeven Lindenweg en Stulpsewaan. Geomorfologisch gezien ligt het bosgebied Zeven Linden op het noordoostelijk deel van een kleine lage stuwwal. Bij het smalle zuidelijk uiteinde ervan ligt het dorp Lage Vuursche. Behalve bij de Hilversumsestraatweg vertoont het stuwwaloppervlak over het algemeen slechts weinig reliëf. Wel komt op sommige plaatsen microreliëf voor, zoals natuurlijk ogende kommetjes en grotere kuilen en enkele (ronde) grafheuvels. Het gebied telt zo'n 12 kleine kommetjes. De meeste daarvan zijn nagenoeg niet meer te traceren.

Daarnaast bevinden zich in Lage Vuursche twee wat grotere kommen, waarvan er één een naam heeft.

Afb. 16 en Afb. 17. De kom bij Tromplaan 11, met bruggetje dateert van ca. 1900. De tweede foto is anno 2023 zonder bruggetje, huidige situatie.

Afb. 18 Uitsnede uit de kaart van De Roy uit 1730 met de naam Fellegat.

veel kommen in Lage Vuursche ontstaan. De meeste zijn tegenwoordig niet meer dan een verlaging in het terrein. Een van de uitzonderingen die nog goed zichtbaar is en ook op kaarten apart wordt vermeld, is de Vischkom.

Deze ligt dicht bij de 300 Roedenlaan. Er zijn zelfs ansichtkaarten met de afbeelding van de kom verschenen in begin 1900, zie hierbij. Waarom de kom Visch Kom als naam heeft gekregen is niet duidelijk. Vermoedelijk omdat er in die kom (door de grondeigenaar?) vissen uitgezet waren.

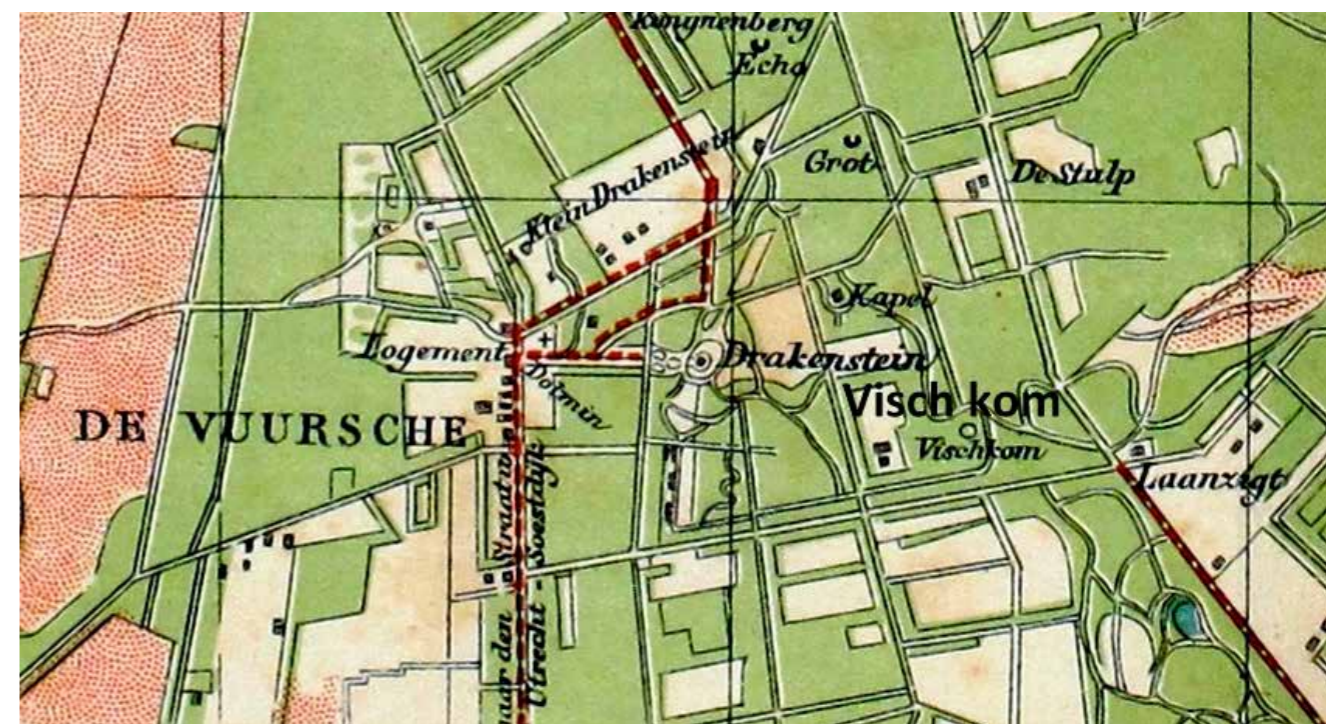
Afb. 19. Uitsnede gemaakt met hisgis van landgoed Schoonoord waarop de kom is aangegeven.

pel. De oorsprong van deze kom zal vermoedelijk ook in de periode net na de ijstijd zijn ontstaan. Voorlopig noemen we deze kom gemakshalve maar even de Kapelkom. Van wanneer die kapel dateerde is onbekend. Er is op internet sprake van een kapel op het 20 hectare grote landgoed, waarvan de oorsprong mogelijk uit de elfde eeuw stamt.

Gezien de bouwstijl lijkt dit onjuist, maar aanpassingen en renovaties van de kapel kunnen natuurlijk voor andere bouwstijlen hebben gezorgd. De kapel is ondertussen gesloopt en totaal verdwenen.

Afb. 20. De Vischkom Lage Vuursche.

Afb. 21. Kaart van Lage Vuursche waarop de Vischkom staat.

Conclusie:

Er zijn meer kommen op Baarns grondgebied dan in eerste instantie werd aangenomen. Een tweede conclusie is dat het heel goed mogelijk is dat de basis voor al deze

kommen na de laatste ijstijd door het terugtrekkende ijs is ontstaan. Helaas is een definitieve datering en naam van een aantal kommen tot op dit moment niet te achterhalen.

Bronvermelding: Waar nodig staat de bronvermelding opgenomen in de tekst. Dank aan Paul Hutten voor zijn inbreng en kritische blik.

Afb. 22. Lage Vuursche, de kapel met er voor de kom.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

**ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063**

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

EEN LIFTENFABRIEK IN BAARN

VAN KEUKENLIFT TOT DELTAWERKEN

Frits Booy

Afb. 1. Het bord met de naam van de liftenfabriek van Van Ommen in de voortuin, Van Heemstralaan 5 Baarn, 2018. (Fotograaf: Willemijn Booy-de Jongh)

Wist u dat er in Baarn aan de Van Heemstralaan, op nr. 5, jarenlang een liftenfabriek is geweest? Deze was gehuisvest in een bestaand pand en op het terrein erachter. De eigenaren waren achtereenvolgens Dirk Vis (1854-1922) uit Wormerveer opgevolgd door zijn zoon Jacob (1881-1961), daarna Arend van Ommen (1898-1982) en ten slotte diens zoon Bert (1931-2018). Het bedrijf heette na 1947 Liftenfabriek "Baarn" (LFB).

Voorgeschiedenis

In 1878 besloten Dirk Vis, tot dat moment werkzaam bij de scheepswerf van zijn vader in Bergschenhoek, en Samuel G. Timmers Verhoeven, machinist bij de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, aan het Noorder Sluispad in Wormerveer een scheepswerf annex smederij en reparatiewerkplaats op te richten. Ze noemden hun bedrijf De Zaan. De zaak liep goed, in 1879 werkten er al twaalf mensen. Men fabriceerde er niet alleen vaartuigen als vrachtschuiten, lichters, vletten en roeiboten, maar ook stoommachines, stoomketels en complete drijfwerken. Ook begon men met het fabriceren van liften, onder andere voor de papierfabriek De

Eendracht in Wormer.

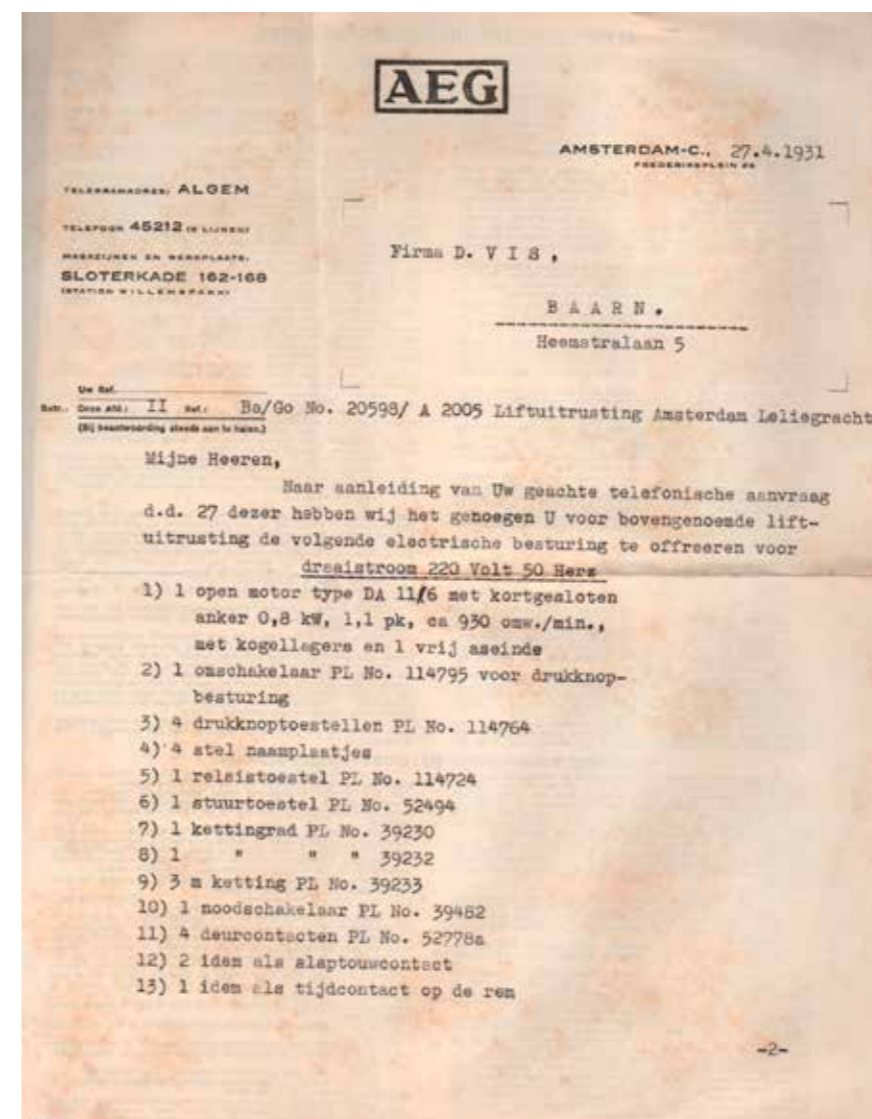
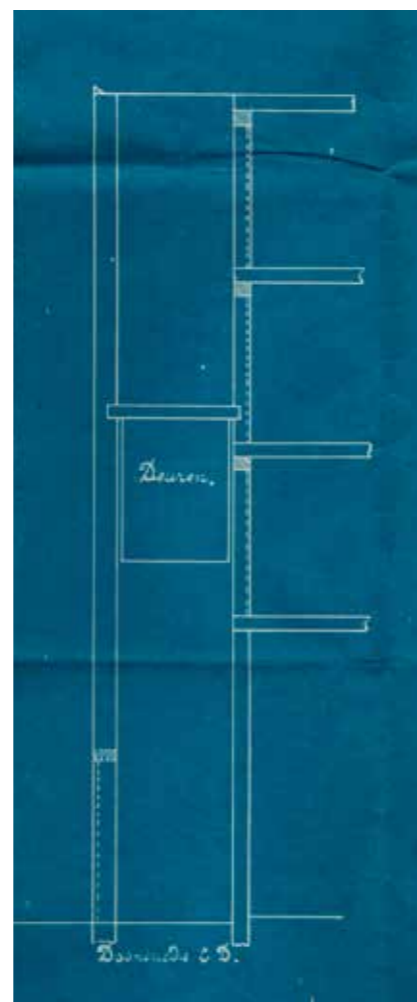
In 1884 verhuisde het grootste deel van het bedrijf naar de Noorddijk, aan de oever van de Zaan, waar grotere schepen konden worden gebouwd. In 1891 werd ook het laatste deel van het bedrijf overgeplaatst naar deze locatie. In de drukke zomermaanden werkten er 40 à 50 mensen.

Naar Baarn

In 1905 kwam er een eind aan de samenwerking tussen de twee compagnons: Vis stapte uit de zaak. Waarschijnlijk vond Vis dat Verhoeven niet hard genoeg werkte of weigerde hij vanwege zijn geloof op zondag te werken, terwijl Verhoeven dat wél wilde, als dat nodig was. Vis verhuisde met zijn gezin naar Baarn, naar Van Heemstralaan 5. Daar was eerder een smederij geweest en in de tuin was ruimte voor een kantoor en een werkplaats.

De keuze voor Baarn zal vooral zijn gedaan vanwege het feit dat er in dat dorp in die tijd vele villa's voor welgestelden,

Afb. 2. Een blauwdruk van een liftschacht met liftkooi van Vis, 1935. (Archief Liftenfabriek Baarn)

Afb. 3. Eerste pagina van een offerte van AEG uit 1931 voor de elektrische besturing voor draaistroom 220 Volt 50 Herz van een lift. (Archief Liftenfabriek Baarn)

vooral Amsterdammers, verzezen, waardoor er veel werkgelegenheid ontstond en er vermoedelijk vraag was naar bepaalde metalen onderdelen, gereedschappen en machines zoals een lift. Die diende dan bijvoorbeeld om aardappelen, groente en fruit van de provielerkelder naar de keuken op de begane grond te transporteren. Ook personenliften kwamen toen al in grote villa's voor, onder andere in de Baarnse villa Uytendbosch van bankier J.L. Pierson (gebouwd in 1890-1891).

Eerst werden handbediende en hydraulische liften vervaardigd, later steeds grotere aantallen elektrisch aangedreven liften. In de Baarnse watertoren was aan de verandering van het waterniveau merkbaar, wanneer zo'n hydraulische

lift, vaak van een particulier, werd gebruikt. 'De baron gaat naar bed', zei men dan voor de grap. In 1931 kostte een liftuitrusting plus montage 550 gulden, in 1946 was dat voor een goederenlift 1.705 gulden.

De liftkokers maakte Vis niet, die werden door aannemers vervaardigd. Veel correspondentie was er daarom met architecten, aannemers, metselaars en timmerlieden, en vaak ook met gemeentelijke diensten van bouw- en woningtoezicht en met „Het Nederlandsche Instituut voor Lifttechniek”, die de liften moest goedkeuren. Veel zaken werden gedaan met AEG (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft) in Amsterdam. Deze zaak leverde niet alleen liftuitrustingen, draaistroommotoren, tijdrelais,

schakelkasten en dergelijke, maar ook monteurs.

Er was ook veel schriftelijk contact met andere aanleveringsbedrijven als Firma P.J. Ursi, Amsterdam, voor schuifhekken; Machinefabriek Aug. Bierens & Zonen, Tilburg, voor gietijzeren wormkasten; N.V. Sanders IJzergieterij, Machine en Motorenfabriek, Enschede, voor ballastgewichten; N.V. Verenigde Touwfabrieken, 's-Gravenhage, voor herculestouw met sisalbekleding; en met Tesser Nijmegen, voor oprolbare eikenhouten rolluikjes. De Arbeidsinspectie liet eens van zich horen, omdat Vis aan de sluiting van de deuren van een goederenlift minder veiligheidseisen leek te stellen dan aan de sluiting van de deuren van een personenlift. Er was dus veel correspondentie over en weer, waarbij het adres van Vis: 'D. Vis, Liftenfabrikant te Baarn' of zelfs: 'D. Vis, Baarn', afdoende was.

In de tuin werd tegen het woonhuis aan een grote houten werkplaats neergezet. Later kwam in plaats daarvan een veel grotere stenen bedrijfsruimte met een kantoor. Het bedrijf kreeg al snel orders voor het maken en aanbrengen van een lift in ziekenhuizen in Amersfoort (De Lichtenberg), Baarn, Ermelo (Veldwijk) en Hoogeveen. Ook in Huis Doorn, toen de verbannen Duitse keizer Wilhelm II met zijn tweede echtgenote er woonde, kwam een lift uit Baarn, omdat de keizerin de trappen niet meer kon beklimmen. Deze lift is bijzonder, omdat hij is voorzien van houten panelen met snijwerk. Eveneens bijzonder is het door Vis in 1926 vervaardigde wagentje voor het vervoer van doodskisten naar de grafkelder van de familie Bentinck op de plaatselijke begraafplaats van Amerongen. Zeer waarschijnlijk heeft Vis ook een lift geïnstalleerd voor het neerlaten van kisten in die grafkelder. Dit alles gebeurde in opdracht van graaf Godard van Aldenburg Bentinck, heer van Amerongen, Leersum enz. (1870-1940). In 1922 overleed Dirk Vis; zijn zoon Jacob zette samen met zijn vrouw Bertha van den Burg (1879-1959) het bedrijf voort. Dirks weduwe, Jannigje Blok, en dochter Christa woonden al vóór 1932 op Dalweg 8. Na de verkoop van de fabriek in 1948 trokken Jacob en Bertha bij hen in.

Afb. 4. De houten loods van Vis achter het woonhuis op Van Heemstralaan 5, Baarn, ca. 1948. (Archief Liftfabriek Baarn)

Een nieuwe generatie treedt aan

Daarna kwam Arend van Ommen in beeld. Hij had in de jaren twintig van de vorige eeuw een technische opleiding gevolgd in Duitsland en was vanwege de crisistijd vóór de Tweede Wereldoorlog naar Nederlands-Indië vertrokken om technisch opzichter op een suikerplantage op Midden-Java te worden. Hij en zijn gezin werden tijdens de oorlog door de Japanners geïnterneerd en in 1947 keerden ze berooid naar Nederland terug om helemaal opnieuw te beginnen. Op 12 mei 1948 nam Arend van Ommen het bedrijf van Jacob Vis over. Hij woonde toen met zijn gezin op Van Heemstralaan 9, bij de familie Van der Meent. In de notariële akte van de overdracht staat het volgende:

“a. De tot een Februari negentienhonderd acht en veertig door verkoper onder eigen naam te Baarn in het perceel Van Heemstralaan 5 gedreven zaak voor de vervaardiging en verkoop van liften en alles wat daarmee in verband staat, alles in de meest uitgebreide zin van het woord”;

“b. De gehele tot vermelde zaak behorende inventaris met inbegrip van de machines, voorraden, materialen en gereedschappen, naar de toestand per een Februari negentienhonderd acht en veertig”.

“c. De goodwill van voormelde zaak”.

Voor het sub a en b vermelde betaalde Van Ommen f 9.687,29 en voor de goodwill f 8.000,--. Hij betaalde f 2.687,29 contant en verplichtte zich het restant van het afgesproken bedrag in de vorm van een lijfrente aan het echtpaar Vis-Van den Burg uit te keren.

Drie jaar later, op 31 januari 1951, kocht Van Ommen van Vis volgens een notariële akte het woonhuis met werkplaats en verdere getimmerten en grond aan de Van Heemstralaan nummer 5, kadastraal bekend “gemeente Baarn Sectie

Afb. 5. Een lift van de Liftfabriek ‘Baarn’ wordt in een bijwagen van een vrachtauto geladen, ca. 1960. (Archief familie Van Ommen)

Afb 6. Visitekaartje van Bert van Ommen van de I.B. Liften International B.V. in Paramaribo. (Archief Liftfabriek Baarn)

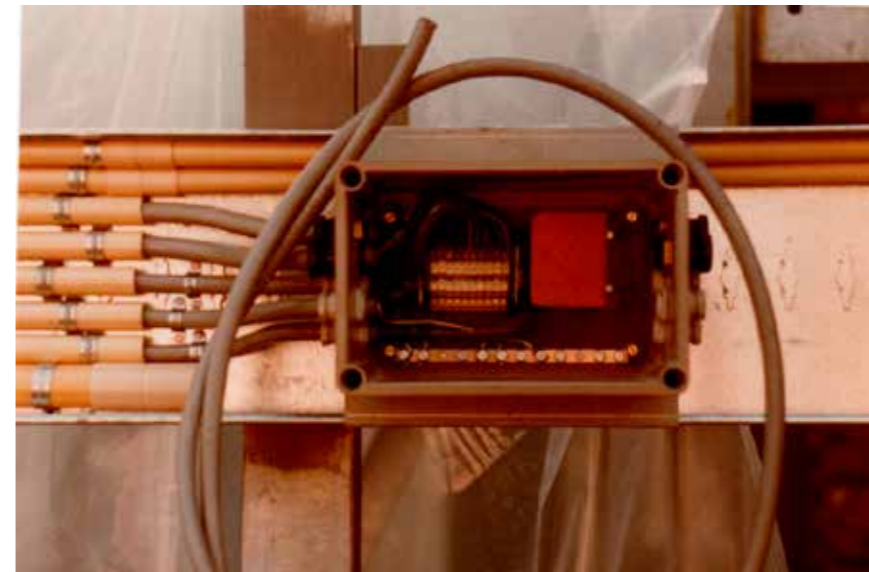
B nummer 7090, groot 8.65 aren”. De koopsom bedroeg f 6.400,--.

Liftenfabriek “Baarn” (LFB)

Arend van Ommen noemde het bedrijf Liftfabriek “Baarn” (LFB) en LFB werd zijn merkteken. Het stond op het stempel en op het metalen schildje dat op elk door de fabriek vervaardigd werktuig werd aanbracht.

De liften werden in onderdelen met een auto met aanhanger naar de klant gebracht en ter plekke in elkaar gezet. Later werden grote vrachtwagens gebruikt bijvoorbeeld van het vervoersbedrijf J. van der Woord in Baarn (‘dagelijkse expeditie Soest-Baarn-Amsterdam, vice versa’); het vervoer ging vaak ook per spoor.

Zoon Bert bezocht in die jaren Het Baarnsch Lyceum, waar hij onder de indruk kwam van de pedagogische kwaliteiten van rector dr. J.A. vor der

Afb 7 Ingewikkelde bedrading voor een elektrisch aangedreven lift achtergebleven in de fabriek in Baarn, 2021. (Archief familie Van Ommen)

Hake. Daarna volgde Bert een tekenopleiding en een technische opleiding in Amsterdam. Toen zijn vader ziek werd viel hij in en in 1961 nam hij de zaak over.

Bert trouwde in dat jaar met Margriet Wielenga en ging met haar in zijn ouderlijk huis op Van Heemstralaan 5 wonen. Ze kregen vier kinderen. Zijn ouders ver-

Afb. 8. Mytilus, 1980 (Beeldbank Rijkswaterstaat)

huisden naar de Frans Halslaan in Baarn. Vader Arend bleef nog wel komen om onder meer de administratie te doen, dat was niet aan Bert besteed.

Bert van Ommen (voor het personeel ‘meneer Bert’) breidde de zaak flink uit en richtte daarbij zijn blik ook op Suriname. Hij ging op een gegeven moment zelf naar Paramaribo om daar (op Hofstraat 42) met een compagnon een liftenfabriek te vestigen onder de naam I.B. Liftfabriek International N.V. (I=Intertechniek en B=Baarn, de aanduidingen van beide compagnons). Op het visitekaartje waren de bedrijfsnaam en Albert. J. van Ommen, manager te lezen. Hij verbleef er acht jaar. Margriet zocht hem daar een aantal keren op, hun zoon Bram nam hem in die jaren in Baarn waar.

Inventiviteit

De naam ‘Liftenfabriek’ is een vlag die de lading niet helemaal dekt, want naast grote en kleine liften (‘keuken-, boe-

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

apotheek.julius@ezorg.nl

Fax (035) 5421021

www.apotheekjulius.nl

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn

telefoon 035 5413321

www.debaarnsenotarissen.nl

email : info@debaarnsenotarissen.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woonzorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk, geheel zelfstandig wonen is eveneens mogelijk.

Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven.

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

Afb 9. Bert van Ommen achter de tekentafel, ca. 1985 (Archief familie Van Ommen)

ken- en spijzenliftjes') en zogenaamde goederenheffers werden er door Vis ook onderdelen voor andere machines, kleine motoren en gereedschappen als combinatietangen, blokvijlen en schroevendraaiers vervaardigd. Eigenlijk was het bedrijf dus ook een werkplaats, waar gesmeed, gelast en gefreesd werd. Bij Van Ommen werd meer zelf gedaan dan bij Vis. Dat kwam onder meer door de technische ontwikkelingen na de Tweede Wereldoorlog, maar zeker ook door de inventiviteit van Van Ommen. Het oplossen van technische problemen was voor hem een voortdurende uitdaging. Het vervaardigen van gereedschappen was dat niet, dat deed hij dus niet zelf.

Er werkten aanvankelijk vijf à zes mannen en jongens in de werkplaats en dat gaf wel eens problemen, omdat er soms te veel werk was en te weinig personeel en andersom. Berts vrouw Margriet moest vaak, te midden van hun kleine kinderen, de telefoon aannemen en haar uithuizige man zien te bereiken (toen zonder mobiele telefoon!), als het ging om een storing, waar dan ook in Nederland. De vader van Bert bleef intussen goed op efficiency letten. De koffie, bijvoorbeeld, mocht niet te heet aan het personeel worden geserveerd, want dan moest men blazen. En 'blazen kost tijd', was het devies van Arend van Ommen.

Goed voor de klanten

De klantenkring van Vis en Van Ommen

beperkte zich niet tot bedrijven en instellingen, ook aan particulieren werd geleverd. En het bleef niet bij Baarn en omstreken, er werden van Harlingen tot Maastricht zaken gedaan.

We vinden in de kasboeken en de correspondentie bedrijven en instellingen in Baarn en omgeving als Verzorgingshuis BAVO in Baarn, N.V. Phoenix Brouwerij in Amersfoort, Pension Hageman in Baarn, Stichting 'Avondglans' in Hilversum, Fa. C.J. Huisman Woning Inrichting in Bussum, 'In de Luwte' Tehuis voor bejaarde heren, van het Leger des Heils in Baarn en N.V. Hotel Zeiler in Baarn.

Verder weg zaten klanten als een

Afb 10. De door Van Ommen aangebouwde fabrieksruimte met rechts het kantoor van de Liftenfabriek 'Baarn' naast het woonhuis, Van Heemstralaan 5, 2023. (Fotograaf: Willemijn Booy-de Jongh)

Coöperatieve Apothekersvereniging in Utrecht, N.V. De Bestsche Tricotweverij in Best, N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten in 's-Gravenhage, de Rooms-Katholieke Leergangen in Tilburg, N.V. Stoom Cacao- en Chocoladefabriek „KWATTA" in Breda, klooster 'Mariënborg' in 's-Hertogenbosch, N.V. Apeldoornsche Cartonagefabriek in Groenlo, C.C. Bender's Piano- & Orgelhandel N.V. in Amsterdam, Stichting 'Bloemendaal' Psychiatrische Inrichting in Loosduinen, Bond Zonder Naam in Haarlem, N.V. Bontweverij 'De Batavier' in Winterswijk en Hotel Schiller in Amsterdam. Van Ommen had een aantal in het hele land gevestigde bedrijven en instellingen als vaste klant zoals Xenos en het Leger des Heils.

Particuliere klanten waren onder meer een barones in Zeist, een arts in Amersfoort, een jurist in Baarn en een ingenieur in Rotterdam. Een klant in Simpelveld kreeg een rekening van f 3.780,- wat een grote klus geweest moet zijn! Vele namen zien we in de administratie met regelmaat terugkeren, wat duidt op vaste klandizie en dus op tevredenheid van de clientèle. Tevredenheid blijkt ook uit brieven en uit op losse vellen gedrukte betuigingen van tevredenheid en aanbeveling van bedrijven en particulieren. Deze drukwerkjes werden natuurlijk door het bedrijf gebruikt om reclame te maken. Slechts een enkele keer was er kritiek op

de werking van een lift of op de hoogte van het bedrag in een offerte.

De tevredenheid voor Van Ommen was er vooral omdat hij liften leverde op maat, dat was de grote kracht van zijn bedrijf. Maar men was ook tevreden, omdat hij altijd klaar stond om, waar ook in Nederland, een storing te verhelpen.

Een lift is bovendien een van de veiligste vervoermiddelen, met een rem die ervoor zorgt dat de liftkooi automatisch snelheid mindert en een staalkabel die het achttienvoudige kan hebben van wat nodig is. 'Een lift valt hoogstens omhoog,' aldus Van Ommen.

Een gigantisch karwei

Een gigantisch karwei voor Bert van Ommen was het installeren van een lift op de Mytilus (=mossel) (zie afb. 8 op pag. 19), van Rijkswaterstaat. Dit gevaarte, met een lengte van 55 m en een breedte van 35 m bestond uit een grote hoofdponon en vier hulppontons. Het was gebouwd voor de aanleg van de stormvloedkering in de Oosterschelde, als onderdeel van de Deltawerken. Het schip kwam in 1979 in de vaart en werd gebruikt om de bodem van de Oosterschelde te verdichten. Op het schip waren vier hefportalen met 18 m lange 'trilnaalden' met een doorsnee van meer dan 2 meter bevestigd, die in de bodem moesten 'prikken'. Daar begonnen ze te trillen, zodat alle zandkorrels en kleideeltjes aaneen gedrukt werden, waardoor de bodem zo stevig werd dat daarna enorme betonnen pijlers op maten konden worden geplaatst. Daarop kwam de stormvloedkering te rusten.

Afb. 12. De nieuwe bedrijfsruimte van Liftenfabriek 'Baarn' in Almere, in aanbouw, 1980. (Archief familie Van Ommen)

Afb. 11. Een medewerker van Liftenfabriek 'Baarn' is bezig met het installeren van een lift via het dak van een pand aan de Oudezijds Voorburgwal in Amsterdam, ca. 1985. (Archief familie Van Ommen)

In een open schacht moest Van Ommen op 55 m hoogte een lift en een motorkamer plaatsen. Andere liftenbouwers konden dat niet, omdat ze met standaardliften en -onderdelen werkten, maar in dit geval moest er iets heel nieuws worden bedacht. Een kolfje naar de hand van Van Ommen!

Het karwei verliep echter niet zonder haken en ogen, zodat hij zich bijna aan de opdracht vertilde. Aanvankelijk deed Van Ommen dit werk met enkelen van zijn medewerkers, maar vanwege de zwaarte ervan haakte de een na de ander af. Van Ommen echter hield ondanks de barre omstandigheden vol en beschreef het werk als volgt:

Ze zouden het vaartuig uiteindelijk alleen met rustig weer gaan gebruiken, maar het bouwen van de lift moest in de winter gebeuren, in een open schacht met de liftmotor op 55 meter hoogte. Alleen de motorkamer maakten we dicht. Het waaide en regende en het was ook een tijd met sneeuw en vorst. De weg erheen was al een opgave, als het sneeuwde. Het ding lag in een werkhaven. Het waaide er altijd. Als het ponton beneden deinde, ging je bovenin meters heen en weer.

[...] Op een gegeven moment moesten nieuwe steunpoten - grote stalen buizen - aan het schip worden aangebracht. Ik was bovenin bezig, toen het heffen van die nieuwe poten werd getest. Met een donderende schok viel een poot terug naar beneden. Ik kon me daar bovenin maar net vasthouden, anders was ik ook neergestort. De grijpers van het hefsysteem waren te zwak voor het grotere gewicht van de nieuwe buizen.

Weg uit Baarn

Door vele opdrachten barstte het bedrijf in Baarn uiteindelijk uit zijn voegen, ondanks het feit dat ook de overgebleven tuin voor werk en opslag werd gebruikt. Daarom besloot Van Ommen in 1980

Afb. 13. Sticker van Liftfabriek 'Baarn' betreffende onderhoud en storingen. (Archief Liftfabriek Baarn)

om zijn hele bedrijf over te hevelen naar een bedrijventerrein in Almere. Daar was meer ruimte en goedkope grond. Er werkten toen achttien mensen, van wie de meesten in de buitendienst, een veel groter aantal dan bij Vis. Het ging bij Van Ommen vanzelfsprekend ook om veel hogere bedragen: de waarde van een totaal project, dus aandrijfmachines en liftkooi, bedroeg in 1992 een half miljoen gulden.

Na het overlijden van Bert van Ommen in 2018 is de liftfabriek officieel gestopt. Wat rest, zijn een onderdelenkast, een zeer nauwkeurig lopende wandklok van AEG, een koffer vol zakelijke correspondentie en een enkele folder; en enkele losse metalen stukken, een knipwerktuig en een paar kleine motoren in de tuin. De liften van Van Ommen zijn her en der nog steeds in bedrijf.

Twee zonen van Bert zijn ook in de liftbranche werkzaam; beiden waren bij hun vader in de leer.

Bronnen:

Martine Bakker, Caroline Bakkerode & Tante Hans de Jongh-van der Schoor. Post tenebras lux; Een familiechroniek. Baarn (2015)
Gesprek met Margriet van Ommen-Wielenga, weduwe van Bert van Ommen
Archief Liftfabriek "Baarn"
Archief Familie Van Ommen

Afb. 14. Verzamelhangbak voor kleine onderdelen in de liftfabriek, Van Heemstralaan 5, Baarn, 2021. (Archief familie Van Ommen)

AANWINSTEN OUDHEIDKAMER 2023 (VIERDE KWARTAAL)

Baerne

Selectie van aanwinsten Oudheidkamer Historische Kring Baerne 4e kwartaal 2023

Op de foto afgebeeld:

Wim Buitenhuis; Zij die moesten vluchten. 10 mei 1940. (2015)

Taco Hermans, R.J.W.M. Gruben (reds) Die hofstat daer dat huys op plach te staan: Recent onderzoek naar kastelen en buitenplaatsen. (2022)

Bronzen penning M.C. Escher 1898-1972, gesigneerd HB = Henk van Bommel (1938). Gemaakt t.g.v. de 100ste geboortedag van M.C. Escher. Gegoten bij Koninklijke Begeer BV Zoetermeer in 1989.

Wisselbeker BB kring U IV. Baarn 1956/1958/1959 (Bescherming Bevolking).

Aquarel van Villa Heuveloord, maker A.P. Schotel.

Model van het Drinkend Paard ter goedkeuring, afkomstig van kunstenaar Pieter D'Hont.

Schilderij met afbeelding van Eembrugge met brugwachtershuis, maker Estella den Boer.

Handdoek Stichting Sport en Bewegen Senioren Baarn (SBSB).

Klokkenkleed, gemaakt door Tonnie Geijsendorpher-VanLeusden (ca. 1975), werkzaam bij fam. Pierson.

Oranje stropdas met embleem Koningin Wilhelmina.

Lepeltje 50 jaar Hervormde School, Baarn.

Lepeltje WSV Dudok de Wit, Baarn.

Lepel en vork, voormalige Hotel Velaars, Baarn.

De oudheidkamer bedankt alle schenkers voor de aanwinsten. De oudheidkamer is blij met aanwinsten en houdt zich ook het recht voor om schenkingen te beoordelen op hun waarde voor de oudheidkamer en indien van toepassing de schenking niet aan te nemen.

Van de website www.historischekringbaerne.nl

Agenda:

Expositie: Luisteren, kijken en genieten: van dorpsomroeper, via ziekenomroep naar RTV Baarn
9 december 2023 tot en met 17 mei 2024. Woensdag 14:00-16:00, Zaterdag 11:00-13:00
Oudheidkamer, Hoofdstraat 1a, Baarn, (kelder van de Openbare Bibliotheek). Gratis entree.

Fotopresentatie 'Baarn Toen en Nu - 2024'

Dinsdag 27 februari, 14:00 uur; Maandag 4 maart 2024 14:00 uur; Woensdag 6 maart 20:00 uur.
Herberg van Paulus, Stationsweg 16, Baarn

Het is een jaarlijkse traditie van de Historische Kring Baerne om in februari/maart haar leden en geïnteresseerden te trakteren op oude beelden van Baarn. Deze keer zullen we aandacht besteden aan de groei van Baarn. Na een korte inleiding over de landschappelijke aspecten van Baarn als vestigingslocatie, zullen we vooral bekijken hoe Baarn zich gedurende de afgelopen 150 jaar heeft ontwikkeld van een agrarisch dorp tot de aantrekkelijke woonlocatie die we nu kennen.

Reserveren noodzakelijk, via email onder vermelding van naam, datum en het aantal personen (oudheidkamer@historischekringbaerne.nl, telefonisch (035 54 303 77) maandag 10:00-12:00, woensdag 14:00-16:00, zaterdag 11:00-13:00. Reserveren is mogelijk vanaf 10 februari 2024.

Entree gratis voor leden (en een introducé), €3,50 voor niet-leden (ter plaatse te betalen, kan ook met PIN)

Nieuwe vrijwilligers zijn altijd welkom!

Naast algemene vacatures is er een vacature voor secretaris in het bestuur, voor ledenadministrateur en voor vrijwilliger voor de werkgroep Oude Begraafplaats. Neem voor meer informatie contact op met de voorzitter (via voorzitter@historischekringbaerne.nl), met de penningmeester (via penningmeester@historischekringbaerne.nl) of met de coördinator van de werkgroep Oude Begraafplaats (via oudebegraafplaats@historischekringbaerne.nl)

Iedere maand wordt de digitale Nieuwsbrief verstuurd, met de laatste nieuwtjes en weetjes. Krijgt u hem niet en wilt u hem wel ontvangen? Stuur dan uw emailadres naar ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.
Oplage: 850 ex.
Vormgeving en druk:
De Bunschoter, Bunschoten.

Redactie

Mariette van Oosterwijk Bruyn
E redactie@historischekringbaerne.nl

Historische Kring Baerne

(Opgericht in 1974)
Postadres: Postbus 326,
3740AH Baarn
E info@historischekringbaerne.nl
I www.historischekringbaerne.nl

Bezoekadres:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A, 3741AC Baarn.
T (035) 54 303 77.
E oudheidkamer@historischekringbaerne.nl

Openingstijden:

wo 14:00-16:00 uur, za 11:00-13:00 uur en op afspraak. Ingang via Bibliotheek, souterrain (lift aanwezig).

Ledenadministratie:

Dhr Martin de Zwart
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Lidmaatschap:

Vanaf 2024 en per adres € 21,00.
Rekeningnummer NL18 INGB 0004 1921 33 ten name van de Historische Kring Baerne te Baarn. Leden ontvangen gratis het kwartaalblad Baerne en hebben gratis toegang tot de lezingen. (Buiten Baarn wordt een bijdrage van €15,00 voor de verzendkosten gevraagd, te voldoen tegelijk met de jaarlijkse contributie.)

Verkoopadressen Baerne:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A, Baarn (tijdens openingsuren); Bruna, Laanstraat 22, Baarn.
Verkoopprijs: €4,00.

Dagelijks bestuur:

Mw. Petra Spigt (voorzitter)
M 06 5332 1504

Mw. Machteld Olthof (secretaris)

T (035) 54 306 65

Dhr. John Boers (penningmeester)

M 06 8362 2391

Algemeen bestuur:

Mw. Ans van Egdom
(werkgroep Communicatie)
M 06 2535 3423

Dhr. Taco Hofstra

(werkgroep Oude begraafplaats)
T (035) 53 115 15

Mw. Lisette Kuizinga-Claassens

(werkgroep Oudheidkamer)
T (035) 54 203 72

Dhr. Jan van der Laan

(werkgroep Archeologie;
werkgroep genealogie)
T (035) 54 116 56

Mw. Mariette van Oosterwijk Bruyn

(redactie Baerne)
M 06 2126 4043

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de redactie wenden.

De Historische Kring Baerne is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een culturele ANBI kunt u voor 125% aftrekken

van de inkomsten- of vennootschapsbelasting. Een erkende ANBI betaalt geen successierechten of schenkingsrechten, uw schenkingen of legaten komen dus volledig ten goede aan de instelling.

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG

& GEZONDHEIDS
CENTRUM BAARN

Plataanlaan 5
3741 WE Baarn
035 - 54 11 346
www.rugeba.nl

- ✓ Rugcentrum
- ✓ Fysiotherapie
- ✓ Podotherapie
- ✓ Haptotherapie
- ✓ Mindfulness
- ✓ Shockwave therapie
- ✓ Chiropractie
- ✓ Schouderkliniek
- ✓ Mensendieck Cesar
- ✓ Voeding- en Leefstijlcoach
- ✓ Sportmassage
- ✓ Pilates en Training

Specialisten in bewegen

Ruime openingstijden,
contracten met alle verzekeraars,
verwijzing niet noodzakelijk